

Participatieverslag

380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten – Ens

Fase: tot concept notitie reikwijdte en detailniveau
Looptijd: zomer 2022 – zomer 2023

Datum	12 mei 2023
Status	definitief

Colofon

Projectnaam	380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten-Ens
Documentnaam	Participatieverslag
Versie	12 mei 2023
Bevoegd gezag	Minister voor Klimaat en Energie Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Projectteam	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat TenneT TSO B.V. Sweco Nederland B.V.
Auteur	Sweco Nederland B.V.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Wat hebben we gehoord en ontvangen?	5
3	Communicatie	8
3.1	Kennisgeving voornemen en voorstel voor participatie.....	8
3.2	Informatiebijeenkomst voornemen en voorstel voor participatie	8
3.3	Inloopbijeenkomst omwonenden hoogspanningsstation Ens en Vierverlaten.....	8
3.4	Websites en projectatlas	9
3.5	Nieuwsbrief	9
3.6	Communicatiewerkgroep	9
4	Participatieactiviteiten	10
4.1	Participatie in stap 1 – Voornemen en voorstel participatie	10
4.2	Participatie in stap 2 – Verkenning t/m publicatie concept-NRD.....	10
4.2.1	Werksessies.....	10
4.2.2	Ruimte voor maatwerk	13
4.2.3	Overige overleggen, presentaties en persoonlijk contact.....	13
4.3	Ambtelijk en bestuurlijk overleg	14
4.4	Activiteitenoverzicht	15
Bijlage 1	Overzicht benaderde stakeholders	16

1 Inleiding

Dit is het participatieverslag van het project Nieuwe 380-kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten – Ens. Het gaat over de wijze waarop invulling is gegeven aan participatie in de eerste fase van het project: tot publicatie van de concept notitie reikwijdte en detailniveau (concept-NRD). Het participatieverslag gaat over de periode zomer 2022 tot en met de zomer van 2023.

In het voornemen en voorstel voor participatie¹ (publicatie 17-11-2022) staat beschreven hoe omgevingspartijen (omwonenden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen) worden betrokken in het project en hoe de communicatie plaatsvindt. In dit participatieverslag blikken het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (ministerie van EZK) en TenneT terug op hoe de participatie in de afgelopen periode is verlopen: welke activiteiten er zijn ondernomen, met wie is er gesproken, wat de opbrengsten zijn en wat er met de opbrengsten is gedaan.

Leeswijzer

Dit participatieverslag bestaat uit een aantal hoofdstukken. Hoofdstuk 2 bestaat uit een samenvatting van de opbrengsten en bevindingen van de participatie. Hoofdstuk 3 gaat nader in op de communicatie en communicatiemomenten rondom het project. In hoofdstuk 4 staat een uitgebreide toelichting op de verschillende participatiemomenten tot nu toe en de belangrijkste vragen, opmerkingen en de reacties daarop.

---

¹ Het voornemen en voorstel voor participatie is terug te lezen op www.rvo.nl/vierverlaten-ens.

2 Wat hebben we gehoord en ontvangen?

In het participatieproces tot aan de concept-NRD kon iedereen reageren op het voornemen en het voorstel voor participatie. Daarnaast hebben diverse partijen meegedacht over en meegewerkt aan de totstandkoming van de concept-NRD en de notitie kansrijke alternatieven (NKA). Hiervoor hebben we een online informatiebijeenkomst voor geïnteresseerden georganiseerd. Deze was direct nadat het voornemen en voorstel voor participatie was gepubliceerd. Ook hebben we een inloopbijeenkomst voor omwonenden van hoogspanningsstations Ens en Vierverlaten georganiseerd. Via de website konden mensen vragen stellen en gebiedskennis inbrengen. Hiervoor is onder andere de projectatlas gebruikt. Daarnaast zijn overheden en maatschappelijke organisaties tijdens meerdere werksessies betrokken geweest bij de totstandkoming van de notitie kansrijke alternatieven en hebben zij gebiedskennis ingebracht en feedback gegeven.

In het doorlopen proces met de omgeving hebben we veel reacties verzameld met alternatieven, oplossingen, aandachts- en zorgpunten en is de lokale gebiedskennis verrijkt. Deze reacties zijn gebruikt bij de totstandkoming van de concept-NRD.

In dit hoofdstuk maken we de balans op van de opbrengsten. Deze zijn terug te voeren naar onderstaande punten. Deze worden vervolgens kort toegelicht.

- Nut en noodzaak wordt herkend en erkend
- Wens om de procedure te versnellen met behoud van zorgvuldigheid
- Vijftien (deel)alternatieven aangedragen
- Behoefte aan nadere uitleg van het proces en (technische) begrippen
- Veel informatie ontvangen voor deze en volgende fasen

Nut en noodzaak wordt herkend en erkend

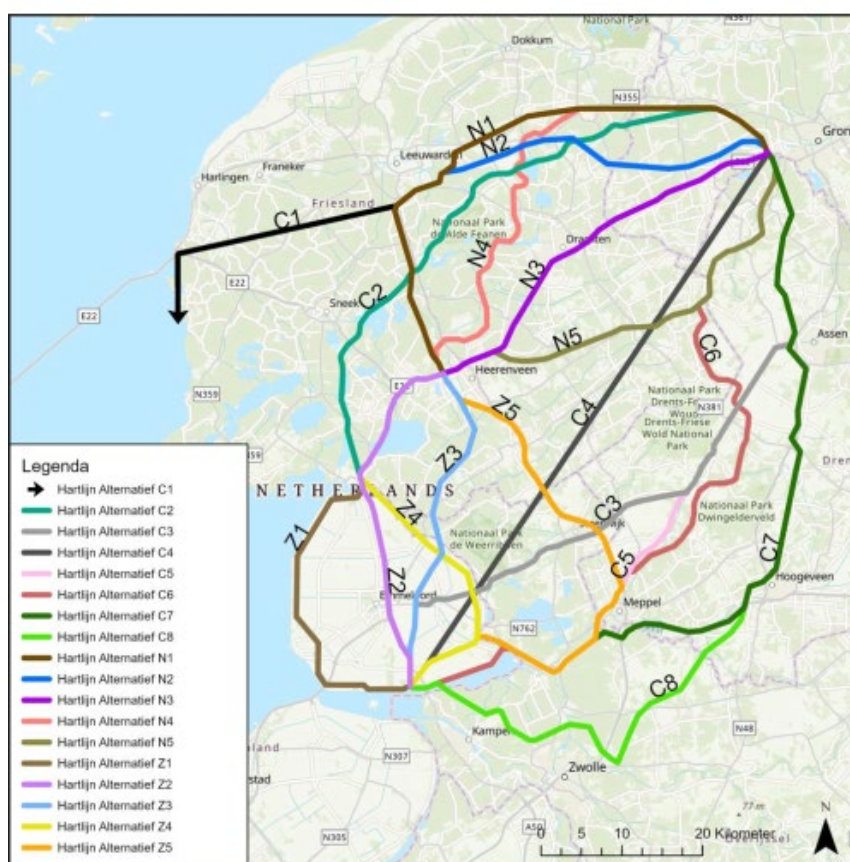
In zowel het voornemen als de concept-NRD is de opgave, de nut en noodzaak en de urgentie van de nieuwe hoogspanningsverbinding beschreven. Het duurzaam opwekken van elektriciteit via wind en zon neemt fors toe. Datzelfde geldt voor de vraag naar elektriciteit van huishoudens en bedrijven. Dat vraagt veel meer van de elektriciteitsnetten. Er worden capaciteitsknelpunten verwacht in het elektriciteitsnet in Noord-Nederland. Zonder een nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbinding tussen Vierverlaten en Ens komt de leveringszekerheid in gevaar en kan TenneT niet voldoen aan haar wettelijke taken. In het bestuurlijk overleg is de nut en noodzaak onderschreven.

Wens om de procedure te versnellen met behoud van zorgvuldigheid

Het proces van initiatief naar realisatie en in gebruikname van de 380kV-hoogspanningsverbinding is een traject met een doorlooptijd van circa tien jaar. De nut en noodzaak wordt onderschreven en de urgentie om dit aan te pakken wordt gevoeld. Van meerdere kanten wordt er gevraagd om de procedure sneller te doorlopen. Aan de andere kant wordt er waarde gehecht aan een zorgvuldig proces, waarbij alle stakeholders goed betrokken worden en ruimte krijgen om ideeën en aandachtspunten aan te dragen en zorgen te uiten. Om dat goed te kunnen doen, is er voldoende tijd nodig. Bij het doorlopen van de projectstappen in dit project wordt continu gebalanceerd tussen snelheid en zorgvuldigheid. Tijdens deze fase kwam dit spanningsveld bijvoorbeeld naar voren tijdens de werksessie in Heerenveen. In deze sessie is een toelichting gegeven op de voorlopige tussenresultaten rondom de notitie kansrijke alternatieven. Enkele deelnemers gaven aan dat het proces te snel ging en dat zij de gepresenteerde tussenresultaten onvoldoende navolgbaar vonden. Naar aanleiding van dit signaal zijn er extra verdiepende sessies geweest voor wie daar behoefte aan had. Dit maatwerk is door partijen goed ontvangen.

Vijftien (deel)alternatieven aangedragen

In het voornemen stonden drie mogelijke alternatieven ingetekend in het zoekgebied. In het voornemen en voorstel voor participatie is gevraagd om alternatieven aan te dragen en gebiedskennis in te brengen. Hier mocht iedereen op reageren. Er zijn in totaal vijftien (deel)alternatieven ingebracht. Alle achttien (deel)alternatieven zijn getoetst aan de projectuitgangspunten (zieef 1). Tracéalternatieven die niet voldoen aan de projectuitgangspunten zijn afgefallen. Alternatieven die voldoen aan de projectuitgangspunten zijn vervolgens beoordeeld op criteria (zieef 2). Na het zeefproces zijn vijf (deel)alternatieven als kansrijk beoordeeld. Zie voor een uitgebreide toelichting op het zeefproces de notitie kansrijke alternatieven. Deze notitie is als bijlage toegevoegd bij de concept-NRD en is te vinden op www.rvo.nl/vierverlaten-ens.

Afbeelding 1: Achttien mogelijke (deel)alternatieven

Dit is wat we hebben gehoord:

- men begrijpt over het algemeen de onderbouwing bij de als niet kansrijk beoordeelde alternatieven;
- enkele deelnemers spraken hun voorkeur uit om met bestaande hoogspanningsverbindingen te combineren;
- enkele deelnemers hebben vragen bij de kansrijkheid van het bundelen met rijkswegen A7/A6 vanwege de ruimteclaims die er nu en in de toekomst liggen (Lelylijn, woningbouw, ecologie);

Bovenstaande punten worden betrokken in het vervolgproces.

Behoeftte aan nadere uitleg van (technische) begrippen

Er zijn veel vragen gesteld over begrippen als combineren en bundelen en technische zaken over een hoogspanningsverbinding. Tijdens het proces hebben we daarom vaker aandacht besteed aan de betekenis van technische begrippen en projectuitgangspunten zoals, combineren en bundelen, het bovengronds tenzij-principe, netcongestie en masttypen. Dit is gedaan door het maken van animaties, het visualiseren van begrippen en het organiseren van een technische informatiemarkt. Het uitleggen van begrippen en procedure blijft van belang in alle projectstappen van dit project.

Veel informatie ontvangen voor deze en volgende fase

Tijdens de werksessies hebben we veel opmerkingen en suggesties ontvangen. Deze reacties hebben effect op verschillende stappen in de procedure. De opmerkingen en suggesties die relevant zijn voor de concept-NRD en de notitie kansrijke alternatieven zijn betrokken bij het opstellen van deze producten. Het gaat dan bijvoorbeeld om de reacties die betrekking hebben op de ruimtelijke inpassing:

- Gevoelige bestemmingen / bebouwing
- Ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder Lelylijn
- Ecologie en landschap
- Water en bodem

Veel reacties worden pas relevant in volgende fasen van het project (IEA, Plan-MER en project-MER). Deze worden betrokken wanneer de betreffende projectfase van toepassing is. Reacties die te maken hebben met participatie worden betrokken bij het opstellen van de participatieplannen voor de volgende projectfasen. Hieronder een aantal voorbeelden van reacties die later in het proces beoordeeld worden op relevantie:

Met betrekking tot de IEA/Plan-MER en project-MER: het proces van

- Toekomstige woningbouw projecten
- Mogelijkheden om ecologische verbindingen te versterken
- De vraag om rekening te houden met bepaalde landschapsstructuren zoals beekdallandschappen, coulisselandschappen, laagveengordels etc.

Op het gebied van participatie:

- 3D inzetten (voor visualisaties)
- Partijen betrekken in kader van gezondheid en milieu zoals de GGD's
- Betrekken van de NOVEX-teams zoals Regio Groningen-Assen, gemeente Groningen
- Kijk naar combinatie van opgaven, vooral op Rijksniveau

3 Communicatie

Met communicatie zorgen we ervoor dat mensen weten wanneer en waarover ze kunnen meedenken. In dit hoofdstuk beschrijven we welke communicatiemomenten we hiervoor hebben georganiseerd, welke middelen we hebben ingezet en welke respons we hierop hebben gekregen.

3.1 Kennisgeving voornemen en voorstel voor participatie

De publicatie 'Voornemen en voorstel voor participatie: Nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten – Ens' was het startsein om de omgeving te informeren. Hiervoor zijn de volgende communicatiemiddelen ingezet:

- De kennisgeving is op 17 november 2022 gepubliceerd in de Staatscourant en geplaatst in huis-aan-huis bladen in de gemeenten binnen het zoekgebied en op diverse social media. Hiermee is het project officieel gestart. Onderdeel van de kennisgeving is de uitnodiging aan iedereen om tracéalternatieven aan te dragen en de mogelijkheid om te reageren op het voornemen en voorstel voor participatie.
- De kennisgeving is geplaatst op de website www.rvo.nl/vierverlaten-ens van Bureau Energieprojecten en op de projectwebsite www.tennet.eu/vierverlaten-ens.

Alle betrokken bestuurders binnen het zoekgebied (provincies en gemeenten) hebben van het ministerie van EZK meerdere bestuurdersbrieven ontvangen, waarin de stand van zaken en het vervolgproces is verwoord. Daarnaast hebben omgevingspartijen met belangen bij het project kort na de publicatie van de kennisgeving een emailbericht ontvangen over de start van het project en de procedure.

Het ministerie van EZK heeft negentien reacties ontvangen op het voornemen en voorstel voor participatie. De reacties en de beantwoording ervan staan beschreven in de 'Nota van antwoord reacties kennisgeving voornemen en voorstel participatie 380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten-Ens'. Deze is terug te lezen op de website van Bureau Energieprojecten: www.rvo.nl/vierverlaten-ens.

3.2 Informatiebijeenkomst voornemen en voorstel voor participatie

Op 1 december 2022 is door het ministerie van EZK een digitale informatiebijeenkomst georganiseerd. De bijeenkomst had tot doel om iedereen te informeren over het project 380kV Vierverlaten – Ens. Tijdens de bijeenkomst is uitleg gegeven over de inhoud van het project en de te doorlopen procedures. Ook is er aandacht besteed aan de wijze waarop (via de website van RVO, per telefoon of per post) geïnteresseerden konden reageren op het voornemen en voorstel voor participatie. Daarnaast was er gelegenheid tot het stellen van vragen aan medewerkers van TenneT en het ministerie van EZK.

Bij de informatiebijeenkomst waren ongeveer negentig geïnteresseerden online aanwezig. De vragen die gesteld zijn, waren divers. Het ging onder andere over de procedure, de impact op het landschap, effecten van magneetvelden op gezondheid, masttypen en wanneer er duidelijkheid komt waar het tracé gaat lopen. De vragen en antwoorden van deze bijeenkomst zijn terug te lezen op de website van TenneT www.tennet.eu/vierverlaten-ens.

3.3 Inloophbijeenkomst omwonenden hoogspanningsstation Ens en Vierverlaten

Voor omwonenden van hoogspanningsstation Ens (12 december 2022) en Vierverlaten (20 februari 2023) zijn in afstemming met de betreffende gemeenten inloophbijeenkomsten georganiseerd. Op en rondom beide hoogspanningsstations lopen meerdere projecten van TenneT. Tijdens deze inloophbijeenkomsten zijn geïnteresseerden geïnformeerd over deze

projecten en ontwikkelingen. In Ens waren er ongeveer 40 bezoekers en in Vierverlaten ongeveer tien.

3.4 Websites en projectatlas

Met de start van het project heeft Bureau Energieprojecten van RVO een website gelanceerd: www.rvo.nl/vierverlaten-ens. Op de website staat informatie over de procedure en kunnen gepubliceerde documenten worden nagelezen.

TenneT heeft een projectwebsite gelanceerd: www.tennet.eu/vierverlaten-ens. Op deze website is informatie te vinden over het project en heeft men toegang tot de projectatlas. De projectatlas is een speciaal ingerichte, interactieve website waarop het zoekgebied voor de nieuwe verbinding is te zien. Hier kan iedereen vragen stellen over het project, een reactie geven of suggesties en ideeën achterlaten. De projectatlas is door ruim 500 mensen bezocht, met name rondom de publicatie van het voornemen en voorstel voor participatie. Er zijn negen reacties achtergelaten.

3.5 Nieuwsbrief

Gedurende het projectverloop verschijnt regelmatig een (digitale) nieuwsbrief. Geïnteresseerden kunnen zich hiervoor aanmelden, onder andere via de website van TenneT, tijdens informatiebijeenkomsten en via de mail. De nieuwsbrief geeft informatie en achtergronden en bericht over de actuele voortgang van het projectproces en besluitvorming. Een eerste nieuwsbrief is 1 maart verschenen en is terug te vinden op www.tennet.eu/vierverlaten-ens.

3.6 Communicatiewerkgroep

Er is een regionale communicatiewerkgroep gestart. In deze werkgroep komen het ministerie van EZK, TenneT en communicatiemedewerkers van provincies en gemeenten uit het zoekgebied samen. Het overleg is bedoeld om informatie met elkaar te delen en afstemming te zoeken voor communicatiemomenten. In deze fase is met elkaar gesproken over het voorstel voor participatie, de communicatie rond de terinzagelegging van het voornemen en voorstel voor participatie en de concept-NRD. Daarnaast is ook gesproken over in te zetten communicatiemiddelen en de samenhang en afstemming met andere (hoogspannings)projecten. Ook hebben we hierdoor gebruik kunnen maken van communicatiekanalen binnen de gemeenten en provincies in de regio om zoveel mogelijk mensen te bereiken. In overleg met andere partijen is afgesproken hun communicatiemiddelen (nog) niet in deze fase in te zetten.

4 Participatieactiviteiten

In het Voorstel voor participatie zijn de wijze en de mate van participatie per stap uit de projectprocedure bepaald. Dit hoofdstuk beschrijft de participatieactiviteiten die in de fase tot en met publicatie van de concept-NRD zijn geweest. Daarbij gaan we in op de activiteiten zoals staan omschreven in het Voorstel voor participatie en aanvullende activiteiten die naar aanleiding van reacties van de omgeving zijn georganiseerd.

4.1 Participatie in stap 1 – Voornemen en voorstel participatie

In deze stap heeft het ministerie van EZK bekend gemaakt dat een verkenning wordt gestart naar een nieuwe 380kV-hoogspanningsverbinding tussen Vierverlaten en Ens.

Bij het opstellen van het voornemen en voorstel voor participatie zijn twee online werksessies georganiseerd met de vijf provincies en 24 gemeenten in het zoekgebied. In de werksessie voornemen is door het ministerie van EZK en TenneT een toelichting gegeven op de nut en noodzaak van het project, het voornemen en het vervolg van het proces. Deelnemers zijn in deelgroepen uiteen gegaan en hebben gelegenheid gekregen om vragen te stellen. Daarnaast hebben zij advies gegeven over elementen die van belang zijn bij het opstellen van het voornemen. De werksessie Participatie had dezelfde opzet, maar daar ging het gesprek over participatie. Samen met de deelnemers is gesproken wat zij belangrijk vinden bij participatie en hoe de participatie tijdens de totstandkoming van de concept-NRD vormgegeven kan worden. De ontvangen reacties uit beide werksessies zijn verwerkt in het voornemen en voorstel voor participatie.

4.2 Participatie in stap 2 – Verkenning t/m publicatie concept-NRD

Deze stap stond in het teken van het opstellen van de concept-NRD. Een belangrijk onderdeel van de concept-NRD is welke alternatieven verder worden onderzocht in het Plan-MER en wat het onderzoeksplan hiervoor is.

4.2.1 *Werksessies*

Voor de notitie kansrijke alternatieven hebben we in drie werksessierondes met de overheden en georganiseerde stakeholders veel gebiedskennis ontvangen die betrokken is bij het opstellen van de kansrijke alternatieven.

15 november 2022: startbijeenkomst | 30 deelnemers

We zijn begonnen met een online startbijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst hebben we georganiseerde stakeholders geïnformeerd over het project, de procedure en de opzet van de NRD. Voor de georganiseerde stakeholders was dit het eerste moment dat ze van het project hoorde. Het startoverleg was het moment om deze groep op hetzelfde kennisniveau te brengen als de overheden, die al bij het opstellen van het voornemen en voorstel voor participatie waren betrokken. Hierdoor konden zij met dezelfde kennis mee doen in de werksessies die volgden.

22, 24, 28 en 30 november 2022: werksessie 1 | 60 deelnemers

Op vier verschillende locaties (Hoogkerk, Drachten, Assen en Emmeloord) hebben deelnemers in de nabijheid van hun werkgebied de gelegenheid gekregen om mee te denken en mee te werken. Na een toelichting op de traceringsuitgangspunten zijn de deelnemers aan het werk gegaan om gebiedskennis in te brengen en nieuwe alternatieven aan te dragen. Dit is gebeurd op vier themakaarten: 1. landschap en cultuurhistorie, 2. natuur en ecologie, 3. bebouwing en 4. corridors. Deelnemers konden op de kaarten schrijven of post-its plakken. Daarnaast konden ze feedback geven op een reactiekaart aan de hand van onderstaande stellingen.

1. In het vervolgtraject raad ik aan de volgende personen of partijen mee te nemen.
2. Wat ik graag aan jullie wil meegeven is.

Afbeelding 2: Impressie reacties op themakaarten en reactiekaarten

We hebben bijna 200 reacties ontvangen op de themakaarten en er zijn ruim twintig reactiekaarten ingevuld. De reacties hebben niet allemaal effect op de concept-NRD. Alle ingebrachte reacties zijn gecategoriseerd naar de verschillende stappen in de projectprocedure. De reacties die geen effect hebben op de concept-NRD, maar wel betrekking hebben op de Plan-MER, IEA en project-MER worden bewaard en gebruikt wanneer de betreffende fase van toepassing is. Ook zijn er reacties gekomen die te maken hebben met participatie. Deze input wordt betrokken bij het opstellen van de participatieplannen voor de volgende fasen.

De belangrijkste aandachtspunten uit deze sessies waren gericht op ruimtelijke inpassing en hoe we dit verwerken in het project:

- Gevoelige bestemmingen/ bebouwing
- Ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder Lelylijn
- Ecologie en landschap
- Water en bodem
- Ondergronds

Thema	Hoe gaan wij hiermee om?
Gevoelige bestemmingen / bebouwing	In deze fase houden we alleen rekening met bestemde/vergunde projecten waarover formele besluitvorming heeft plaatsgevonden. Plannen voor de toekomst zullen in het vervolg van de verkenning en planuitwerking worden betrokken.
Ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder Lelylijn	We onderzoeken alle aangedragen alternatieven binnen het zoekgebied in de notitie kansrijke alternatieven. Alle alternatieven gaan door een zeefstelsel waar de alternatieven worden getoetst op projectuitgangspunten (zeef 1) en een aantal thema's (zeef 2). Alternatief N3-Z2 (bundeling met A6/A7) ligt in hetzelfde zoekgebied als het mogelijke tracé van de Lelylijn. Dit alternatief is betrokken in het zeefproces en als kansrijk beoordeeld. Wij zien

	meerdere aandachtspunten voor inpassing. In het vervolg van de Plan-MER zal dit worden bekeken.
Ecologie / natuur	Weidevogelgebied en Natura2000: Deze aspecten zijn beoordeeld in zeef 2 van de notitie kansrijke alternatieven ² . In het Plan-MER wordt onderzocht wat de effecten zijn van de alternatieven op beschermde natuurgebieden.
Landschap	Het aspect landschap is beoordeeld in de notitie kansrijke alternatieven in zeef 2. De impact op het landschap en de effecten op ander ruimtegebruik worden gedetailleerder onderzocht en beoordeeld in het Plan-MER.
Water en bodem	Mede gezien de kamerbrief ³ waarin water en bodem als sturend element voor ruimtelijke ontwikkelingen geldt, zullen in het Plan-MER de effecten op water en bodem worden beoordeeld alsmede de inpassingsmogelijkheden. Ook wordt rekening gehouden met het beleid en de regelgeving vanuit de provincie en het waterschap voor deze thema's.
Ondergronds	Bij grote ruimtelijke knelpunten kan op bepaalde plekken worden overwogen of ondergrondse aanleg een oplossing kan zijn. In het Plan-MER wordt dit onderzocht.

12 januari 2023 | 55 deelnemers

De laatste werksessie in Thialf was met alle deelnemers tezamen. Tijdens deze sessie is een toelichting gegeven op de voorlopige tussenresultaten rondom de notitie kansrijke alternatieven. Er is uitleg gegeven over hoe de vijftien aangedragen (deel)alternatieven uit het omgevingsproces en de drie alternatieven uit het voornemen zijn getrechterd via zeef 1 (projectuitgangspunten) en zeef 2 (toetsing op criteria) naar kansrijke alternatieven. Daarbij is getoetst of het proces en de resultaten navolgbaar waren. Na de plenaire sessie bijeenkomst was er tijdens de informatiemarkt die volgde, gelegenheid om één op één vragen te stellen aan medewerkers van EZK en TenneT.

Uit de werksessie kwamen een aantal aandachtspunten:

Aandachtspunt	Hoe gaan we hiermee om?
Begrippen combineren en bundelen blijven lastig te begrijpen. Hier is meer uitleg over nodig.	De begrippen zijn in visualisaties uitgewerkt. Deze zijn gebruikt in de notitie kansrijke alternatieven en de presentaties voor de ambtelijke- en bestuurlijke overleggen.
Meer uitleg over technische aspecten van een hoogspanningsverbinding en het hoogspanningsnet is gewenst.	Hiervoor is een technische informatiemarkt georganiseerd en er zijn factsheets opgesteld. Deze zijn terug te vinden op de website van TenneT.
De toelichting op het zeefproces ging snel en was onvoldoende navolgbaar voor een aantal deelnemers. Er is meer behoefte	Hiervoor zijn verdiepende sessies met provincies, gemeenten en waterschappen georganiseerd. De onderbouwing is aangepast in de notitie kansrijke alternatieven.

² Bij de beoordeling van de tracéalternatieven wordt een driepuntsschaal gehanteerd (rood, oranje en groen). Zie voor meer informatie de notitie kansrijke alternatieven.

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 27 625, nr. 592, Brief 'Water en Bodem sturend' van de Minister en Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat van 25 november 2022

aan onderbouwing van de stappen die worden gezet.	
---	--

De belangrijkste uitkomsten uit de werksessie van 12 januari 2023 en de verdiepende gesprekken waren:

- men begrijpt over het algemeen de onderbouwing bij de als niet kansrijk beoordeelde alternatieven;
- enkele deelnemers spraken hun voorkeur uit om met bestaande hoogspanningsverbindingen te combineren;
- enkele deelnemers hebben vragen bij de kansrijkheid van het bundelen met rijkswegen A7/A6 vanwege de ruimteclaims die er nu en in de toekomst liggen (Lelylijn, woningbouw, ecologie);

Bovenstaande punten worden betrokken in het vervolgproces.

4.2.2

Ruimte voor maatwerk

Een participatieproces is een adaptief proces. Er bleken vragen te zijn van deelnemers van de werksessies om nadere toelichting over (technische) begrippen. Naar aanleiding van deze reacties zijn er verdiepende sessies georganiseerd en is in Fryslân een technische informatiemarkt aangeboden voor wie daar behoefte aan had. Dit maatwerk is positief door de partijen ontvangen.

Verdiepende sessies

Na de bijeenkomst op 12 januari 2023 in Thialf, bleek dat er behoefte was aan meer informatie over de onderbouwing van de kansrijke alternatieven. Daarom zijn op het provinciehuis van de provincies Fryslân en Groningen voor medewerkers van de provincies, gemeenten en waterschappen verdiepende sessies georganiseerd. Zij konden hier verduidelijkende vragen stellen over de analyse en de gemaakte keuzes in de notitie kansrijke alternatieven.

Technische informatiemarkt

Deze technische informatiemarkt had een informatief karakter. Het doel van de informatiemarkt was het verdiepen van kennis over technische oplossingsrichtingen. Er is uitleg gegeven over het uitgangspunt 'bovengronds tenzij', bundelen / combineren, masttypes, en de werking van het net in relatie tot de netcongestie.

Vraag- en antwoordsessies concept-NRD/NKA

Tijdens de reviewperiode van de concept-NRD/NKA zijn eveneens op verzoek vraag- en antwoordsessies georganiseerd in de provincies Overijssel, Drenthe, Groningen en Fryslân. Tijdens deze sessies konden provincies, gemeenten en waterschappen verduidelijkende vragen stellen over de concept-NRD/NKA die zij eerder voor een review hadden ontvangen.

Bijeenkomst bestuurders langs kansrijke alternatieven

Het tracé van de nieuwe hoogspanningsverbinding loopt mogelijk door Friesland en de gemeente Steenwijkerland. Voor de bestuurders van de gemeenten die het aangaat, Wetterskip Fryslân en de provincie Fryslân is een bijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst zijn de bestuurders geïnformeerd over de stand van zaken van het project.

4.2.3

Overige overleggen, presentaties en persoonlijk contact

Met omgevingspartijen zoals genoemd in bijlage 1, hebben we één of meerdere individuele gesprekken en overleggen gevoerd, voornamelijk voor nadere toelichting op het project en het proces of om hen te vragen of ze mee willen werken tijdens de werksessies.

Via de websites, per telefoon of via het algemene e-mailadres hebben we diverse vragen gekregen. Naar aanleiding hiervan hebben we met verschillende partijen telefonisch of via de

e-mail contact gehad. Afhankelijk van hun behoefte aan informatie en contact hebben we afgesproken hoe we ze verder informeren en / of betrekken.

4.3 **Ambtelijk en bestuurlijk overleg**

Het ministerie van EZK heeft voor overleg, afstemming en advisering een ambtelijk overleg en een bestuurlijk overleg ingericht. In de fase tot aan concept-NRD hebben de volgende provincies en gemeenten hieraan deelgenomen: de provincies Fryslân, Groningen, Drenthe, Overijssel en Flevoland en de gemeenten Westerkwartier, Groningen en Noordoostpolder. In aanloop naar de publicatie van de concept NRD zijn ook gemeenten en waterschappen uitgenodigd die een of meerdere alternatieven, zoals opgenomen in de concept NRD, over hun grondgebied hebben lopen. Dit zijn de gemeenten De Fryske Marren, Heerenveen, Leeuwarden, Smallingerland, Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en Steenwijkerland en de waterschappen Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân, Drents Overijsselse Delta en Zuiderzeeland.

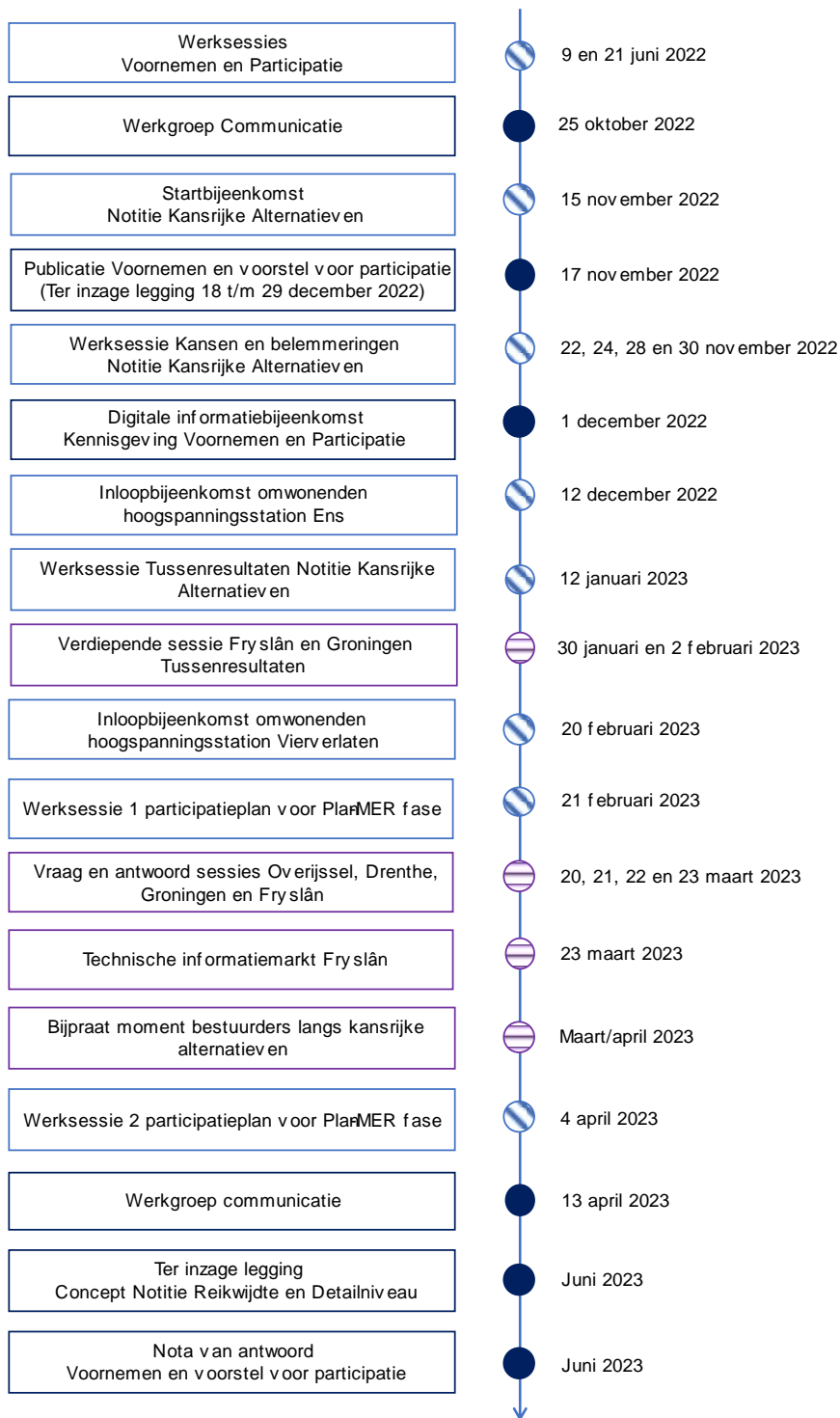
Ambtelijk

Met enige regelmaat (circa eens in de maand) komt het ambtelijke regio-overleg samen. Het ambtelijk overleg heeft een informierend en voorbereidend karakter voor de bestuurlijke overleggen. Tijdens het regio-overleg is de voortgang van het project besproken, vindt er afstemming plaats en wordt met elkaar van gedachten gewisseld over inhoud en proces. We hebben reacties ontvangen op een eerste concept voornemen en voorstel voor participatie tijdens stap 1 en op een eerste concept van de concept-NRD in stap 2. Deze reacties hebben we verwerkt in de volgende versie van de betreffende documenten.

Bestuurlijk

Er zijn in deze fase drie bestuurlijke overleggen geweest. Het ministerie van EZK heeft de bestuurders om een reactie gevraagd over het voornemen en voorstel voor participatie (stap 1) en de concept-NRD (stap 2). Tussen deze reacties door zijn de bestuurders geïnformeerd over de stand van zaken van het project en de voorliggende keuze. Naast een adviserende rol hebben de bestuurders duidelijk te kennen gegeven dat zij het belangrijk vinden om de procedure sneller te doorlopen waar het kan, met in achtneming van een zorgvuldig proces.

4.4 Activiteitenoverzicht

Legenda

- Activiteit georganiseerd door ministerie van EZK
- Activiteit georganiseerd door TenneT
- Extra activiteit georganiseerd door TenneT

Bijlage 1 Overzicht benaderde stakeholders

Overheidsorganen	
Provincie Drenthe	Gemeente Achtkarspelen
Provincie Flevoland	Gemeente Assen
Provincie Fryslân	Gemeente De Fryske Marren
Provincie Groningen	Gemeente De Wolden
Provincie Overijssel	Gemeente Groningen
Waterschap Drents Overijsselse Delta	Gemeente Heerenveen
Wetterskip Fryslân	Gemeente Hoogeveen
Waterschap Hunze en Aa's	Gemeente Kampen
Waterschap Noorderzijlvest	Gemeente Leeuwarden
Waterschap Zuiderzeeland	Gemeente Meppel
Rijkswaterstaat	Gemeente Midden-Drenthe
	Gemeente Noordenveld
	Gemeente Noordoostpolder
	Gemeente Opsterland
	Gemeente Staphorst
	Gemeente Smallingerland
	Gemeente Steenwijkerland
	Gemeente Súdwest Fryslân
	Gemeente Tynaarlo
	Gemeente Tytsjerksteradiel
	Gemeente Urk
	Gemeente Waadhoeke
	Gemeente Westerkwartier
	Gemeente Zwartewaterland
	Gemeente Zwolle
Maatschappelijke (belangen) organisaties	
Staatsbosbeheer	Stichting Landschap Overijssel
Natuurmonumenten	It Fryske Gea
Friese Milieufederatie	Stichting Het Drentse Landschap
Natuur en Milieufederatie Drenthe	Stichting Het Groninger Landschap
Natuur en Milieufederatie Flevoland	Stichting Flevo-landschap
Natuur en Milieufederatie Groningen	
Natuur en Milieufederatie Overijssel	
LTO	
Fries Particulier Grondbezit	
Boer & Natuur Zuidelijk Westerkwartier	
Kollektivenberied Fryslân	
Bedrijven / netbeheerders	
Enexis	
ENGIE	
RENDO	
Liander	
Omwonenden	
Geïnteresseerden en anderen in omgeving	